

***Білокінь Руслан Михайлович,**
здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПРОЦЕСУАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Досягнення завдань кримінального провадження залежить не лише від досконалості норм кримінального процесуального законодавства, а й від того, чи дотримуються вказаних приписів учасники кримінальних процесуальних правовідносин. Адже не зважаючи на те, що кримінальний процесуальний закон забезпечує реалізацію кримінально-правової відповідальності, кримінальні процесуальні відносини також потребують охорони від невиконання чи неналежного виконання своїх обов'язків

учасниками кримінального провадження.

Серед процесуальних заходів, які забезпечують належну реалізацію кримінальних процесуальних норм, особливе місце займає кримінальна процесуальна відповідальність.

Проблему процесуальної чи кримінальної процесуальної відповідальності досліджували, здебільшого, за радянських часів такі вчені як Г. Н. Ветрова, З. Ф. Ковріга, П. С. Елькінд, І. Л. Петрухін, В. М. Корнуков. На сучасному етапі розвитку вітчизняної процесуальної науки окремі аспекти аналізу цієї проблеми можна знайти в працях Л. В. Гаврилук, О. М. Овчаренко, О. Г. Осадчої та О. Ю. Хабло.

Слід зауважити, що поштовхом для дослідження проблеми процесуальної відповідальності була праця П.С. Елькінд та Н.А. Чечіної 1973 року «Об уголовно-процессуальной и гражданской процессуальной ответственности» [1]. В цій роботі вчені дійшли висновку, що важко уявити існування галузі права, яка не має своїх власних заходів забезпечення правових вимог та дозволів. Таку думку ці вчені обґрунтовують, посилаючись на те, що поза відповідного виду відповідальності більшість санкцій, які є елементом кримінальної процесуальної норми, втратили б свою реальність та перетворилися б у категорію чисто формального характеру [1, с. 34, 35].

Проте, не всі науковці підтримували такі погляди. Окремі вчені стверджували, що процесуальної відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності не існує. Заходи процесуального примусу - це або запобіжні заходи, або заходи адміністративної відповідальності [2, с. 187]. Вважаємо непереконливими вищенаведені доводи, адже кримінальні процесуальні норми регламентують порядок застосування різних заходів процесуального примусу, серед яких мають місце і заходи кримінальної процесуальної відповідальності.

Зокрема, В. М. Корнуков стверджує, що кримінальна процесуальна відповідальність має елементи покарання та може бути у таких формах: 1) накладення грошового стягнення; 2) звернення встановлених сум у доход держави; 3) позбавлення учасників процесу та інших осіб певних прав; 4) накладення на них додаткових обов'язків; 5) застосування заходів громадського впливу [3, с.11].

Слід відмітити, що в КПК України 2012 року законодавець приділив суттєву увагу питанню регламентації застосування заходів кримінального процесуального примусу, які є наслідком невиконання чи неналежного виконання процесуальних обов'язків учасниками кримінального провадження. Такі заходи можна знайти у наступних нормах: статті 140-143 КПК України регламентують процесуальний порядок застосування приводу як наслідку неприбуття особи на виклик; статті 144-147 КПК України визначають процесуальний порядок накладення грошового стягнення на учасників кримінального провадження; у статті 166 КПК України передбачено наслідки невиконання ухвали слідчого судді, суду про

тимчасовий доступ до речей і документів; у главі 18 «Запобіжні заходи, затримання особи» визначені наслідки, які застосуються до осіб у разі невиконання обов'язків, що поклалися при застосуванні запобіжного заходу. Так, у ч. 2 ст. 179, ч. 10 ст. 182 КПК України визначено, що у разі невиконання обов'язків, які поклалися на підозрюваного, обвинуваченого під час обрання щодо нього певного запобіжного заходу, буде розглядатися питання про зміну цього запобіжного заходу на більш жорсткий. У ч. 5 ст. 180 КПК України визначені розміри грошового стягнення, яке покладається на поручителя в разі невиконання взятих на себе зобов'язань; стаття 330 КПК України регламентує порядок застосування заходів примусу до порушників порядку судового засідання [4].

Отже, на сучасному етапі розвитку кримінальної процесуальної науки дискусія щодо існування процесуальної відповідальності учасників кримінального провадження практично вичерпала себе, про що свідчать і норми кримінального процесуального законодавства. Проте, досить дискусійним і на сьогоднішній день залишається питання щодо розуміння сутності цієї правової категорії.

Список використаних джерел:

1. Чечина Н. А. Об уголовно-процессуальной и гражданской ответственности / Н.А. Чечина, П.С. Элькинд // Советское государство и право. - 1973. - № 9. - С. 33-41.
2. Самощенко И. С. Ответственность по советскому законодательству / И. С. Самощенко, М. Х. Фарукшин. - М. : Юрид. лит., 1971. - 240 с.
3. Корнуков В. М. Меры процессуального принуждения в уголовном судопроизводстве / В. М. Корнуков. - Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1978. - 137 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>